

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Yksityinen palveluntuottaja [Aarre Avustajat Oy]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

9 §:n kohtaa ”Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä

avuntarvetta.” olisi mielestämme tarpeen tarkentaa ja poistaa ”, jollei...” jälkeinen osa. Olemme henkilökohtaisen avun palveluntuottajana huomanneet viimeisten vuosien aikana todella suuren kasvun alle 30 tuntia kuukaudessa myönnetyissä henkilökohtaisen avun päätöksissä. Kokemuksemme mukaan, lähes poikkeuksetta, tällaiset päätökset eivät riittävässä määrin kata tarvetta, jonka henkilökohtaisen avun käyttäjä tarvitsee. Nykyinen ehdotus ei mielestämme turvaa henkilökohtaisen avun käyttäjien oikeutta tarvitsemaansa apuun ja antaa mahdollisuuden kiertää lain tarkoitusta.

10 §:n osalta koemme hyväksi, että hyvinvointialueilla tulee ottaa käyttöön kaikki palvelun tuotantotavat. Mielestämme tähän pitäisi kuitenkin tarkentaa hyvinvointialueen velvollisuus myös kertoa henkilökohtaisen avun käyttäjälle eri vaihtoehtoista palvelun toteutuksessa. Olemme usein törmänneet tilanteeseen, jossa henkilökohtaisen avun käyttäjälle on kerrottu vain esimerkiksi työnantajamallista, jolloin henkilö on joutunut toteuttamaan palvelun tällä tavoin, vaikka ei itse olisi halunnut toimia työnantajana. Lisäksi, henkilökohtaisen avun käyttäjällä tulisi olla vahva mahdollisuus vaikuttaa itse, mitä tuotantotapaa juuri hänen palvelussaan käytetään.

Ehdotamme, että 10 §:ään lisättäisiin mainita hyvinvointialueen velvollisuudesta varmistaa, että henkilökohtaisen avun tuotantotavasta riippumatta jokaisen henkilökohtaisen avun käyttäjän tulisi olla tasavertaisessa asemassa. Henkilökohtaisen avun käyttäjällä tulisi olla mahdollisuus käyttää henkilökohtaista avustajaa esimerkiksi iltaisin, viikonloppuisin tai matkoilla riippumatta siitä onko hänen palvelunsa järjestetty palvelusetelillä, ostopalvelulla tai työnantajamallilla. Nykyinen lainsäädäntö ei turvaa tätä ja monessa kunnassa/kuntayhtymässä juuri palvelusetelien kautta tuotetussa henkilökohtaisessa avussa henkilökohtaisen avun käyttäjän on lähes mahdotonta saada avustajaa iltaisin, viikonloppuisin tai matkoille, sillä palveluseteliin ei olla rakennettu tällaisia ajankohtia tai matkakustannuksia huomioivaa hinnoittelua. Tällainen tilanne on melkein jokaisessa palvelusetelikunnassa ympäri Suomen kuten esimerkiksi Helsingissä, Vantaalla, Turussa ja Oulussa. Ongelma aiheutuu siitä, että palvelusetelien arvoissa ei olla huomioitu avustajien työnantajia sitovan työehtosopimuksen mukaisia ajankohtiin tai matkoihin sidottuja palkkalisiä/korvauksia. Esimerkiksi edeltä mainituissa kunnissa palvelusetelin arvon on täysin sama arkisin, iltaisin ja lauantaisin, vaikka iltatunnit sekä lauantaitunnit ovat palveluntuottajalle huomattavasti kalliimpia palkkalisien seurauksena. Tästä johtuen henkilökohtaisen avun käyttäjän on lähes mahdotonta saada avustajaa palvelusetelillä iltaisin tai lauantaisin, sillä palveluntuottajan näkökulmasta tällaisina ajankohtina palvelun kustannukset ovat korkeammat kuin palvelusetelin kautta saatu korvaus. Valitettavasti, tämä haaste on ollut kuntien tiedossa jo useamman vuoden ajan, mutta siihen ei olla reagoiduttu, jonka seurauksena iltaisin tai lauantaisin avustajaa tarvitsevat ovat joutuneet tilanteeseen, jossa heidän on ollut pakko siirtyä näinä ajankohtina työnantajamalliin tai lopettaa ilta/lauantai menonsa. Työnantajamallissa kunta korvaa henkilökohtaisen avun käyttäjälle kaikki avustajien aiheuttamat kustannukset ja palkkalisät ajankohdasta riippumatta. Tämä tarkoittaa sitä, että palveluseteliä käyttävä henkilö voi joutua eriarvoiseen asemaan kuin työnantajamallia käyttävä henkilö, mikäli hänellä on tarvetta esimerkiksi päästä harrastukseen iltaisin tai lauantaisin. Samaa ongelmaa ei synny ostopalveluissa, joissa palveluntuottajat itse tarjoavat hinnaston. Mielestämme, tämän on erittäin huolestuttava asia ja tilanne, jota ei missään tapauksessa pitäisi syntyä. Koemme, että nyt uudistettavalla vammaispalvelulailla on oiva mahdollisuus korjata tämä pitkään vaikuttanut virhe ja näin ollen varmistaa, että jokainen henkilökohtaisen avun käyttäjä on tasavertaisessa asemassa tuotantotavasta riippumatta.

Ehdotamme, että 10 §:ään lisättäisiin maininta hyvinvointialueen velvollisuudesta varmistaa palvelusetelien riittävä arvo henkilökohtaisen avun palvelun tuottamiseksi palvelusetelimallilla. Asia on ollut esillä esimerkiksi oikeusasiamiehen lausunnossa (EOAK/5684/2020) vuoden 2021 lopulla, mutta tästä huolimatta useat kunnat/kuntayhtymät eivät ole vielä reagoineet asiaan. Ongelma on syntynyt siitä, että palvelusetelien arvot määritellään täysin kunnan/tilaajan toimesta eikä palveluntuottajat tai henkilökohtaisen avun käyttäjät voi vaikuttaa sen arvoon. Palvelusetelien arvoja ei olla päivitetty kustannuskasvun mukaisesti, jolloin palvelusetelin kautta saatava ostovoima on heikentynyt vuodesta toiseen. Tämä on asettanut henkilökohtaisena avun palveluseteliä käyttävän henkilön eriarvoiseen asemaan työnantajamallia käyttävään vammaiseen verrattuna. Työnantajamallissa kunnan korvaamat kustannukset ottavat vuosittain huomioon palkkojen nousut yms. toisin kuin palvelusetelissä, jossa myös kustannukset/palkat nousevat vuosittain, mutta arvo ei. Ehdotamme, että hyvinvointialueilla tulisi olla velvollisuus tarkistaa palvelusetelin arvo vuosittain vastaamaan kustannusnousua.

11 §:n osalta koemme hyväksi, että hyvinvointialueella on velvollisuus kertoa vammaiselle henkilölle hänen velvollisuuksistaan ja vastuistaan, mikäli hän toimii itse avustajiansa työnantajana. Lisäksi, kirjallinen suostumus palvelusuunnitelmaan on hyvä asia.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

-

Luoma-Nirva Petteri
Aarre Avustajat